

LUND UNIVERSITY

Äldres mobilitet i en landsbygdskommun. Tankar kring dagens och morgondagens resmöjligheter och boende.

Svensson, Helena; Ståhl, Agneta; Wretstrand, Anders

2012

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Svensson, H., Ståhl, A., & Wretstrand, A. (2012). *Äldres mobilitet i en landsbygdskommun. Tankar kring dagens och morgondagens resmöjligheter och boende.* (Bulletin 280 / 3000; Vol. Bulletin 280). Lunds universitet, LTH, institutionen för teknik och samhälle, trafik och väg.

Total number of authors:

3

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Bulletin 280 - 2012
Trafik & väg
Institutionen för Teknik och samhälle
Lunds universitet

Äldres mobilitet i en landsbygdskommun

Tankar kring dagens och morgondagens
resmöjligheter och boende

Helena Svensson
Agneta Ståhl
Anders Wretstrand

Äldres mobilitet i en landsbygdskommun

Tankar kring dagens och morgondagens
resmöjligheter och boende

Helena Svensson

Agneta Ståhl

Anders Wretstrand

Bulletin 280

Institutionen för Teknik och samhälle, LTH

Lunds universitet, 2012

Rapport

CODEN:LUTVDG/(TVTT-3226)/1-45/2012

Lunds Tekniska Högskola,
Institutionen för Teknik och samhälle,
Trafik och väg, 280

ISSN 1653-1922

Author: Helena Svensson
Agneta Ståhl
Anders Wretstrand

Title: Äldres mobilitet i en landsbygdskommun. Tankar kring dagens och morgondagens resmöjligheter och boende

Year: 2012

Keywords: Äldre, mobilitet, Simrishamn, CFL, kollektivtrafik, färdtjänst

Citation: Helena Svensson, Agneta Ståhl, Anders Wretstrand. Äldres mobilitet i en landsbygdskommun. Tankar kring dagens och morgondagens resmöjligheter och boende. Lund, Lunds universitet, LTH, Institutionen för Teknik och samhälle. Trafik och väg 2012, 280

Abstract:

Rapporten sammanfattar en studie om äldres mobilitet i en skånsk landsbygdskommun. Kommunen karakteriseras av en hög andel äldre, boendes i utkanten av en expansiv region, samt ett betydande inslag av personer som i senare medelåldern väljer att bosätta sig permanent i sina fritidshus. Fokusgruppsdiskussioner visar på skillnader och likheter i hur man ser på sina resmöjligheter både idag och i morgon, och pekar på de utmaningar som en bilberoende landsbygdsregion står inför när allt fler väljer att "åldras på plats".

Trafik och väg
Institutionen för Teknik och samhälle
Lunds Tekniska Högskola, LTH
Lunds Universitet
Box 118, 221 00 LUND

Transport and Roads
Department of Technology and Society
Faculty of Engineering, LTH
Lund University
Box 118, SE-221 00 Lund, Sweden

Innehåll

Förord	3
1 Inledning	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Syfte	6
1.3 Avgränsningar.....	7
2 Metod.....	9
2.1 Metod för insamling av data	9
2.2 Analysmetod	11
3 Resultat.....	13
3.1 Varför bor man där man bor?.....	13
3.2 Hur reser man i dagsläget?	18
3.3 Funderar man på framtiden?	27
4. Slutsatser.....	35
5. Källförteckning	39
5.1 Litteratur	39
5.2 Bilder.....	41

Förord

Föreliggande rapport utgör en sammanfattning av ett forskningsprojekt som finansierats av CFL, Centrum För Livsstilsforskning. Detta centrum etablerades i Simrishamn under Region Skåne. Vi vill tacka Karin Rangin som förestod centret under dess korta levnadstid, samt forskningsledaren Magnus Gudmundsson som var ett inspirerande bollplank under projektets gång. Tack även till Simrishamns Kommun och Jan-Erik Zandersson för att vi fick tillgång till illustrationer.

Tack även till alla intervjudeltagare i Simrishamns kommun, som under gemytliga former delade med sig av sina erfarenheter av mobilitet och åldrande i en av landets vackraste delar – det fagra Österlen. Trots dess skönhet, ligger kommunen lite i skuggan av den expansiva Öresundsregionen. Berättelsen om det sköna livet på Österlen rymmer nämligen även det faktum att kommunikationsmöjligheterna är begränsade, vilket kan bereda svårigheter för dagens och framtidens äldre, som i denna region i hög grad är bilberoende.

Lund, 2012

Helena Svensson, Agneta Ståhl och Anders Wretstrand

1 Inledning

Kapitlet inleds med en bakgrund till frågeställningarna om äldre personers mobilitet och möjligheter på landsbygden. Därefter beskrivs syftet med studien. Kapitlet avslutas med de avgränsningar som gjordes för projektet.

1.1 BAKGRUND

Samhället står inför stora, men spännande utmaningar kring hur man på bästa sätt skall planera för en åldrande befolkning. Frågorna gäller inte minst vård och omsorg, men även boende och möjligheter till aktivitet, mobilitet och delaktighet i samhället har fått allt större fokus i takt med att allt fler äldre bor i så kallat eget boende. (SOU 2002; SOU 2003)

Frågor kring äldres mobilitet har varit föremål för forskning både nationellt och internationellt sedan ganska lång tid. God kunskap om äldres resande, tillgång till och val av färdmedel liksom upplevda problem vid olika förflyttningar finns att tillgå idag. Detta gäller framförallt på makronivå och framförallt i urbana förhållanden. (Paez et. al., 2009; SIZE, 2006; Ståhl, 1986; Tacken, 2004; Wretstrand et. al. 2009)

Generellt gäller att äldre personer gör färre resor än yngre, antalet resor avtar med ökande ålder och reslängden minskar (RES, 2007). Två förklaringar till dessa förändringar är dels en övergång från förvärvsarbete till livet som pensionär, dels en successiv nedsättning av den egna förmågan som det naturliga åldrandet för med sig.

Denna "mobilitetsförlust" ställs ofta i relation till försämrad livskvalitet. Det kan t ex handla om att inte längre kunna köra bil, få svårigheter att använda befintlig kollektivtrafik, försämrade möjligheter att röra sig i sin närmiljö till fots eller med cykel, samt ett ökat behov av täta kontakter med vård- och omsorg som finns att tillgå på ett geografiskt och tidsmässigt avstånd. (Ståhl, 1997; Svensson, 2003)

För många äldre personer som bor utanför större tätorter utgör den egna bilen ett synnerligen viktigt färdmedel för att kunna uppehålla ett aktivt och oberoende liv. Samtidigt är detta färd-medel ifrågasatt som ett lämpligt färdmedel för den åldrande personen då fysiska och inte minst kognitiva nedsättningar börjar inträda, särskilt ur trafiksäkerhetssynpunkt. (Hakamies-Blomqvist et.al., 2004; Levin, et. al., 2007; Levin et. al., 2009)

I motsats till situationen i urbana förhållanden, är kunskapen om hur äldre själva ser på sin mobilitet i lite mindre orter eller i glesbygd inte särskilt mycket studerad. Detta gäller såväl dagens situation i form av vilka resmöjligheter man faktiskt har och hur man ser på sina möjligheter till ett aktivt liv, som hur man ser på sin mobilitet i ett längre perspektiv då funktionella begränsningar eller andra omständigheter kan uppträda, t ex make/makas bortgång, vilket kan medföra att möjligheten att använda vissa färdmedel inte längre utgör en självklarhet.

För att studera mobiliteten idag och i framtiden bland äldre personer som bor i mindre orter eller i glesbygd är Simrishamns kommun lämplig. I Simrishamns kommun finns en hög andel äldre i befolkningen, som dessutom är utspridda på de många små orterna som finns inom kommunen. Detta beror dels på att yngre flyttar ut, samtidigt som det är ett positivt inflyttningsnetto för åldersgruppen 50-67, en grupp som kan förväntas bo kvar i kommunen under sin ålderdom. Vidare är kollektivtrafikstandarden låg jämfört med övriga delar av regionen, även om den med nationella mått mätt är god i sydöstra Skåne. (Simrishamn Kommunfakta 2009)

Kommunen kännetecknas också av att det finns grupper i befolkningen som levt sitt liv i mindre byar kring centralorten – byar, småorter och tätorter som tidigare utgjort egna kommuner. Äldre personer i denna, med skånska mått mätt, glesbygd kan antas ha ett annorlunda perspektiv på avstånd i tid och rum, jämfört med de äldre personer som har flyttat in till kommunen. Dessa nya grupper kommer inte sällan från storstadsområden, där andra värderingar kan ha utvecklats avseende krav på restid och närhet till service, vård och omsorg.

Precis som för många andra kommuner kan Simrishamns kommun stå inför stora utmaningar när det gäller att erbjuda kommuninvånarna ett gott åldrande, vad gäller framtida vård och omsorg, mobilitet och möjligheter att själv bestämma över sin boendesituation. Att kunna vara delaktig i samhället på det sätt man själv önskar är viktigt för att man ska uppleva livskvalitet. För att man ska uppnå delaktighet är mobilitet en nyckelfaktor.

1.2 SYFTE

Syftet med denna studie är att undersöka hur dagens äldre i en glesbygdskommun ser på sin mobilitet, hur denna kan förändras i framtiden och vilka implikationer det får i vardagslivet och för boendet.

Frageställningar som belyses är om man överhuvudtaget funderar på sin framtida mobilitet, ser man/vill man se några framtida svårigheter, har man funderat på hur man ska lösa eventuella svårigheter, har man några strategier för att lösa sådana problem, beskriver man några speciella hjälpmedel som behövs för att lösa sådana svårigheter, hur ser man på möjligheten att bo kvar i förhållande till att behöva flytta samt om det finns skillnader i dessa tankar beroende på t ex om man alltid bott i orten eller om man flyttat in senare i livet. Fokus för hela arbetet ligger på de enskilda individernas möjligheter i vardagslivet.

1.3 AVGRÄNSNINGAR

De avgränsningar som har gjorts i projektet gäller vilka personer samt vilka orter som ingår i studien. När det gäller personer så ingår personer som är 75 år och äldre och bor kvar i sitt eget hem. Vi väljer att sätta gränsen vid 75 år eftersom tidigare forskning har visat att på generell nivå är det först vid denna ålder det sker några större förändringar på möjligheterna att resa och på individens funktionella kapacitet.

När det gäller val av orter användes kriterier såsom storlek på orten, avstånd till Simrishamn, tillgång till service i orten, tillgång till kollektivtrafik samt lokalisering i form av kustnära kontra inlandsort och norr kontra söder. Följande orter valdes: Östra Tommarp, Järrestad, Gärsnäs, Skillinge, Kivik/Vitemölla, Vik, Baskemölla samt Borrby.

Östra Tommarp, Järrestad, Vik och Baskemölla är orter som inte tillhandat någon egen service, t ex i form av mataffär, post, bank eller vårdmottagning, och där kollektivtrafiken är ganska begränsad. Alla orter kan dock på ett eller annat sätt nås av regional kollektivtrafik. I Östra Tommarp har tidigare funnits mer kollektivtrafik, men på senare år har tågtrafiken dragits in och regionbussen stannar numera i utkanten av samhället.

Gärsnäs, Kivik/Vitemölla samt Borrby är förhållandevis stora orter som har en hel del egen service. I dessa orter kan man uträtta sina vardagsärenden till ganska stor del. Här finns mataffärer, konditorier, någon form av post eller bank mm. På flertalet av dessa orter finns också vårdcentral med läkare eller sjuksköterska. Kollektivtrafiken består av regiontrafik som går genom samhällena. I Gärsnäs stannar tåget också.

I Skillinge finns fortfarande en mataffär kvar, vilket innebär att man kan göra vissa ärenden i orten. Kollektivtrafiken består av regionalbusstrafik som går genom orten.

2 Metod

I följande kapitel beskrivs tillvägagångssättet för att samla in datamaterialet samt den analys-metod som har använts för att bearbeta insamlad data.

2.1 METOD FÖR INSAMLING AV DATA

Studien är explorativ till sin karaktär och därför var kvalitativ metod lämplig. För att samla in data genomfördes fokusgruppsintervjuer bland äldre personer (75 år och äldre) boende i åtta orter i Simrishamns kommun. Sex fokusgruppsintervjuer gjordes eftersom de minsta orterna slogs ihop två och två. Anledningen till hopslagningen var att öka underlaget för rekryteringen till intervjuerna. Utgångspunkten var att det skulle vara fem till åtta deltagare vid varje tillfälle.

Fokusgruppsintervjuerna genomfördes i följande orter;

- Kivik-Vitemölla
- Gärsnäs
- Skillinge
- Borrby
- Vik (inkluderade även Baskemölla)
- Östra Tommarp (inkluderade även Järrestad)

För att rekrytera personer till fokusgruppsintervjuerna gjordes ett slumpmässigt urval från befolkningsregistret (Statens personadressregister, SPAR) utifrån de postnummer de olika orterna har. För att få en spridning på deltagarna och inte bara personer som redan är intresserade av resmöjligheterna på orten, användes detta sätt att rekrytera till intervjuerna. Förhoppningen var att en sådan rekrytering också skulle ge en spridning på kön, ålder, färdmedelstillgång, funktionell förmåga samt hur länge man varit bosatt på orten.

Vid ett första utskick skickades inbjudningar ut till 20 personer, tio män och tio kvinnor, till varje fokusgruppsintervju. Det visade sig dock att intresset för att delta inte var så stort utan betydligt fler inbjudningar behövde skickas ut för att få mellan 5-8 deltagare på intervju. Totalt skickades 50 förfrågningar ut till boende i Östra Tommarp/Järrestad,

Gärnsnäs, Skillinge och Kivik/Vitemölla. 80 förfrågningar skickades ut till boende i Vik/Baskemölla och i Borrbj. Vid första utskicken skulle anmälan göras med svarspost. Detta ändrades sedan till att anmälan skulle göras via telefon, vilket tycktes vara ett bra sätt för att få fler att vilja delta i fokusgruppsintervjuerna. Innan intervjutillfället bekräftades deltagande per telefon.

Det visade sig i efterhand att inbjudningarna till de mindre orterna i några fall hade gått till personer boende i andra små orter, eftersom de delade postnummer med de tilltänkta orterna. Eftersom personerna fortfarande bodde i små orter utan egen service ansågs förutsättningarna för dessa personer vara de samma för boende i de små orter som var tänkta från början. Det innebar att det var två personer som bodde i Simris som deltog i intervjun i Östra Tommarp och att det var en person från Gladsax som deltog i intervjun i Vik.

Sammansättningen i respektive fokusgrupp blev på följande sätt;

	stl på ort	antal	män/kvinnor	ensamma/sammanboende	bor i hus/lgh	kör bil/kör ej bil	inflyttad/infödd
intervju 1	liten	8	4 / 4	4 / 4	8 / 0	6 / 2	5/3
intervju 2	stor	5	2 / 3	3 / 2	2 / 3	1 / 4	2/3
intervju 3	mellan	8	5 / 3	3 / 5	8 / 0	7 / 1	5/3
intervju 4	stor	6	4 / 2	1 / 5	5 / 1	6 / 0	5/1
intervju 5	liten	5	4 / 1	1 / 4	5 / 0	5 / 0	2/3
intervju 6	stor	5	3 / 2	1 / 4	3 / 2	3 / 2	2/3

Varje intervjutillfälle inleddes med en kort presentation av projektet och om hur intervjun skulle gå till. Intervjuerna spelades in på en mp3 spelare efter allas godkännande. (Detta hade beskrivits redan i den skriftliga inbjudan som skickades ut). Varje fokusgruppsintervju varade i ca två timmar. Intervjuerna hölls i en samlingslokal på orten, t ex i kyrkans eller kommunens lokaler, och någon gång under intervjun bjöds det på fika.

Den övergripande frågeställning var hur de äldre såg på sin mobilitet i dagsläget och i framtiden och hur detta eventuellt påverkade deras möjligheter att bo kvar där de bodde. För att komma åt detta hade en semistrukturerad frågeguide tagits fram. Den bestod av fyra huvudfrågeställningar som skulle diskuteras och var kompletterad med en mängd stödfrågor till diskussionsledaren, om detta behövdes för att diskussionen skulle hållas vid liv. Formuleringen av frågorna modifierades något mellan de olika intervjutillfällena och fångade därigenom bättre och bättre in området. Det visade sig att stödfrågorna ofta inte behövdes, utan att det blev naturliga följdfrågor under intervjuns gång.

De huvudfrågeställningar som användes i intervjun var följande;

- Hur kom det sig att ni bosatte er här och när var det?
- Vad tycker ni om att bo på den här orten och vilka för- och nackdelar finns det?
- Hur ser era resmöjligheter ut idag och hur reser ni?
- Hur ser ni på era resmöjligheter framöver och hur tror ni att dessa kommer att påverka er vardag och ert boende längre fram?

Allra först i intervjuerna genomfördes en presentationsrunda där varje deltagare fick berätta vad han eller hon hette, var i samhället man bodde och om man bodde i hus eller i lägenhet. Deltagarnas ålder samlades in via en skriftlig deltagarlista.

2.2 ANALYSMETOD

Samtliga fokusgruppintervjuer transkriberades av den som ledde intervjuerna. Principen för transkriberingen var att skriva ner allt som sades så ordagrant som möjligt, men däremot utelämnades pauser, skratt och andra ljud.

Den analysmetod som användes var innehållsanalys. Data blev sammanställd utifrån tre områden, synen på orten och bostaden (den första och den andra frågeställningen tillsammans), synen på resorna och resmöjligheterna (den tredje frågeställningen) samt synen på förändringar i resor och boende (den fjärde frågeställningen).

Proceduren för analysen var att den transkriberade texten lästes igenom för att ge helhetskänslan. Meningar och fraser som innehöll information som var relevant för områdena dvs de meningsbärande enheterna, plockades ut och kondenserades. Dessa kodades och grupperades in i olika kategorier. Dessa kategorier växte fram successivt samtidigt som de meningsbärande enheterna kodades. Slutligen formulerades teman, utifrån det kategoriserade innehållet i intervjuerna.

Syftet var att få fram en rik samling synpunkter på det som var i fokus och att beskriva olika uppfattningar i de respektive huvudfrågeställning. Fokusgruppsintervjun lämpar sig väl för explorativa studier av detta slag, eftersom de ofta leder till en livlig kollektiv interaktion som kan leda fram spontana och emotionella diskussioner, vilket också hände i dessa fokusgruppsintervjuer. (Kvale & Brinkmann, 2009)

För att ge en så levande beskrivning som möjligt i resultatkapitlet innehåller det många citat. Efter varje citat finns inom parantes en beskrivning av vem som har yttrat citatet. Denna beskrivning sker i form av om det är en man eller kvinna samt i vissa fall om personen är boende i en stor ort, dvs Borrby, Gärsnäs, Kivik eller Skillinge (stor ort) eller i en liten ort, dvs Baskemölla, Järrestad, Vik och Östra Tommarp (liten ort) och om personen är inflyttad till orten (inflyttad), är född i orten och bott där hela sitt liv (infödd) eller om personen är född i orten men bott på annat ställe ett antal år och sedan återvänt (tillbakaflyttare).

3 Resultat

I följande kapitel redovisas resultatet från fokusgruppsintervjuerna. Resultatet presenteras med sammanställningar utifrån de teman som framkommit, dels med sammantagna beskrivningar och dels med citat från det som sades vid intervjuerna.

3.1 VARFÖR BOR MAN DÄR MAN BOR?

För att få en bakgrund till hur man ser på sina resmöjligheter och sin framtid när det gäller boende och resor är det viktigt att också diskutera varför man bor där man bor och fördelar och nackdelar med den ort där man är boende.

Inflyttare, tillbakaflyttare och infödda

Det tycks finnas tre kategorier av boende i de studerade orterna, de som har bott på orten i alla år, de som har flyttat tillbaka hem efter att ha bott någon annanstans under sitt arbetsliv och de som är inflyttade.

De som har flyttat in till orten utan att ha någon anknytning till orten sedan tidigare, har gjort detta för att någonting har lockat dem dit. Det som har lockat har varit att ett barn har bosatt sig där och att man därför valt att flytta efter, att man har varit på semester i området eller haft ett sommarboende på orten eller i närheten av orten, eller att man har hittat ett hus som har varit passande. Att komma bort ifrån sin tidigare bostadsort var också en anledning till inflyttning till orten. Bland de inflyttade finns både personer som kommer långt ifrån (norra Sverige) och personer som tidigare varit bosatta någon annanstans i Skåne.

”Det var inte alls meningen, jag har inget samband med Österlen, men min tös gifte sig med en bonde här nere och det var det som gjorde att jag kom hit” (kvinna, stor ort)

”Vi flyttade ner när jag blev pensionär... Då hade vi seglat runt kusterna överallt egentligen... och vi hade varit inne i XX (*ort i Simrishamns kommun*)... och här i XX (*ort i Simrishamns kommun*) fanns ju då båtklubb och uppläggningsplats och bryggor och riktig hamn och så hittade vi ett gammalt hus...” (man, stor ort)

”Jag har bott här i 17 år. Efter 18 år som fritidsboende på Brantevik så tyckte vi när vi skulle sluta jobba att vi ville bo där det var vackert och det kunde vara var som helst mellan Skillinge och Vitemölla och blev det XX (*ort i Simrishamns kommun*) som ju hade och har fortfarande mycket service.” (kvinna, stor ort)

”Vi har bott här i snart tre år och innan dess hade vi fritidsboende i Rörums kyrkby ganska länge... i 27 år. Det var ju bara veckovis på sommaren, men vi tyckte så mycket om det här området så vi bestämde oss att om möjligt så skulle vi flytta hit då vi blev pensionärer båda två och det blev vi för de där tre år sedan.” (man, liten ort)

”När vi båda blev pensionärer så tyckte vi att området där vi bodde var så tråkigt och vi ville ha något nytt omkring oss och vi läste tidningar och upptäckte att det här huset var ledigt så det blev köpt och vi flyttade ner” (man, stor ort)

Inflyttningen har skett ganska sent i livet, efter att man slutat förvärvsarbete. I ett flertal fall berättas det om hur man efter att ha varit sommarboende i omgivningen, väljer att efter pensioneringen flytta till orten permanent. Det har också hänt att en i hushållet (i detta fall mannen) har fått ett arbete på orten, vilket ledde till att personen flyttade redan tidigare i livet. I vissa fall har det varit området Österlen som har varit den stora drivkraften och inte just den orten man hamnat i. Detta kan i stället ha berott på att man funnit en lämplig bostad just på orten.

De som säger att de egentligen inte har någon anknytning till orten har gjort den till sin lika mycket som de andra. De uttrycker en tacksamhet för att de får bo på orten och är ibland något förlägna över att de känner sig så hemma på en ort som de inte riktigt har någon anledning att känna sådan anknytning till. Många vittnar om hur väl omhändertagna de blev när de flyttade in och hur grannarna tog hand om dem, men det finns också erfarenhet av att de på orten upplevdes konstiga och avvaktande i början.

”Det känns som att jag kom hem på något vis” (man, stor ort)

”Sen hittade vi detta hus som ligger på uppfarten mot XX och vi gick in där och genast kände både min fru och jag att här ville vi bo. Det var en konstig känsla av hemma och hemma-hörighet.” (man, stor ort)

Tillbakaflyttarna har också haft olika anledningar till att komma tillbaka till orten. Det har varit att anhöriga behöver en eller att man för egen del känner för att flytta tillbaks efter pensioneringen. Många av tillbakaflyttarna har bott och varit verksamma långt ifrån Österlen och har varit ifrån sin ort i många år, i 30-40 år. Det är dock inte ovanligt att tillbakaflyttarna har haft sommarhus någonstans på Österlen under denna tid och att det är detta sommarhus som har lett till att de blivit permanent boende. Innan man kunde flytta tillbaks till Österlen permanent var man tvungen att arbeta klart på annan ort tyckte man, eftersom det var svårt att hitta något jobb på Österlen. Dit fick man flytta när det gavs

möjlighet, dvs. när man gick i pension. Att ha flyttat tillbaka verkar vara någonting mycket positivt och ingen tar upp en längtan tillbaka till den plats där de bott och arbetat.

”När jag gick i pension så levde min far. Han var gammal. Han var 90 år och han klagade på att det var så svårt att komma någonstans här nere. Vi har vår kyrkogård här nere... Han hade svårt att komma dit. Han var en gammal man. Han ville sköta den. Han hade svårt att komma till läkare och liknande och vi hade tänkt bosätta oss i XX (*annan ort i Sverige*), men då sa vi så att vi flyttar till XX (*ort i Simrishamns kommun*) även om det inte är riktigt samma liv här nere, affärer och verksamhet... Då beslöt vi att köpa huset och flytta hit och ta hand om honom.” (man, stor ort)

”Sen körde vi förbi ett hus här som var till salu och som nästan inte kostade något... När min fru också blev pensionär gjorde vi av med det huset (*på en annan ort*). Min cirkel är slutet och nu får de bära ut mig.” (man, stor ort)

”Jag är född i XX (*ort i Simrishamns kommun*) och min man är född i XX (*ort i Simrishamns kommun*)... Vi gifte oss på 50-talet och då bosatte vi oss i Malmö i lägenhet. Och när min pappa dog övertog vi en liten sommarstuga som vi har haft sedan -54. Och han (*mannen*) har varit lärare och jag har alltid sagt att jag kan aldrig bo med honom i en lägenhet även om den är stor, vad gör en karl i en lägenhet, så när han blev pensionär flyttade vi ut här, där han har sysselsättning.” (kvinna, liten ort)

Några personer har bott på orten i alla år. De har haft sin sysselsättning där när de var i arbetsför ålder, t ex som bönder eller inom skolväsendet, och sedan har de stannat i det huset de hade. Vissa konstaterar bara att de bor där de bor, medan andra säger att de bor på det bästa stället man kan bo. Lovorden kring orten tycks vara mer nyanserade bland dem som har bott på orten i alla år jämfört med de som har flyttat in eller flyttat tillbaka. Alla förmedlar dock att de alltid har trivts mycket bra med boendet på orten, även om de ser vissa brister.

”Jag är Österlenbo (*ort preciserad*) sen långt långt tillbaka och då måste man ju bo här” (kvinna, stor ort)

”Jag har ju haft jobbet hela tiden. Jag tycker inte XX (*ort i Simrishamns kommun*) är vackrare än någon annanstans.” (man, stor ort)

”Jag är född i XX (*ort i Simrishamns kommun*) där jag bor än idag. Jag har inte flyttat någonting. Jag har alltid haft lantbruk.” *Du har varit nöjd med att bo i XX?* ”Ja, jag har ju inte haft något att jämföra med heller. Jag har trivts i alla fall.” (man, stor ort)

Synen på orten - tillgångar och brister

Alla förmedlar en mycket positiv syn på den ort de bor i. Vid vissa tillfällen blir beskrivningarna av orten nästan eforiska. Man tycker det är fantastiskt att bo där man bor på grund av omgivningarna och människorna. Man uttrycker att det är så vackert där man bor och man har närhet till vacker natur. Människorna är trevliga och man pratar med varandra.

”... det är en speciell känsla för bygden... Sen är det ju så att det är ju väldigt vackert. Landskapen, och det är inte bara när fruktträden blommar för det är vackert hela året. Det öppna och det ljusa.” (kvinna, inflyttad)

”Det var ju landskapet som gjorde att jag ville tillbaka hit... Och vi fick så bra kontakt med alla vi hade att göra med. Vi kände oss så välkomna också i bank och i affärer och man sa hej till människor, man hälsade på folk. Så vi blev Österlenbor (*ort preciserad*).” (man, tillbakaflyttad)

”Jo, vi trivs ju kollosalt bra. När vi flyttade hit blev vi mycket väl mottagna av grannarna. Bättre kan det inte vara. Vi springer inte ner varandra. Men vi har nycklar till varandras hus om det skulle vara något.” (man, inflyttad)

En del personer, oberoende av hur mycket service som finns på orten där de bor, tycker att allt finns och kan nås. Inom en dryg timmes resande så har man storstadens utbud och service och t o m Danmark. Det går också lätt att nå andra delar av landet genom de flygplatser som ligger inom ungefär en timmes bilresande. På förhållandevis nära avstånd har man också städerna Simrishamn, Kristianstad och Ystad, vilka alla erbjuder service och olika aktiviteter. Det finns en känsla av att man finns nära allting, även om man bor lite avsides.

”Vi åker gärna till Louisiana och då är det en jättefin förbindelse med bussen till Lund och tåget till Helsingborg och båten och man kan sitta och äta. Det går också väldigt fint.” (man, inflyttad)

”En timme och tio minuter så sitter du på konserthuset i Malmö om du vill det. Och då är det naturen, hamnen, människorna, föreningarna, öppenheten i detta samhälle som har gjort att man har valt och trivs och har livskvalitet här.” (man, inflyttad)

På den egna orten varierar utbudet av service. I de något större orterna beskriver man servicen som finns i positiv mening. Det är mer fokus på det som finns än det som inte finns. I Skillinge finns mataffär och i Borrby, Kivik och Gärsnäs finns mer service. På dessa orter beskrivs med glädje den service som finns, så som mataffär, post, bank, konditori, bibliotek, vård mm. Att service finns på orten upplevs mycket positivt och är någonting man måste värna om. Även de aktiviteter man kan delta i på orten talas det varmt om. Möjlighet till gruppaktiviteter t ex i form av PRO har i vissa fall lett till nya vänner.

”Det finns affär fortfarande, mataffär.” (kvinna, inflyttad) ”Och den får man värdesätta.” (kvinna, inflyttad) ”Den får man besöka. Det är dubbelt så dyrt men det får man stå ut med.” (kvinna, inflyttad)

”Här finns Apotek men inget Systembolag. Bank har vi också fått tillbaka. Många sådana har ju försvunnit. ” ”Här är ju allt”. ”Posten har de satt i kiosken.” (*Mataffär?, intervjuaren*) Ja, stor fin och den är vida känd för där är mycket kunder.” (två män och en kvinna, inflyttad, tillbakaflyttad och infödd)

”Här finns distriktssköterskemottagning som är utmärkt och här finns tandläkare och här är, ja, jag tycker jag saknar väl ingenting egentligen.” (kvinna, inflyttad)

”PRO finns det här i XX (*ort i Simrishamns kommun*). Så finns det Röda Korset, syföreningar och Kyrkans hus. Kyrkans hus har många aktiviteter... Så har vi soppluncher” (kvinna, infödd)

Först på explicit fråga om vilken service som inte finns på orten kommer en del mer negativa beskrivningar och en viss frustration över att så lite service finns. Att det var annorlunda förr, är tydligt i vissa orter när de beskriver hur t ex järnhandel och frisör har försvunnit från orten. Vårdshuset som fanns på en ort har också försvunnit. Beskrivningar kring vad man saknar på orten är bl.a. kaféer, restauranger, fler affärer, bensinstation och bankomat. På de minsta orterna finns det ingen service överhuvudtaget. Bristen på service inrättningar leder till att det inte finns några gemensamma samlingspunkter på orten.

”Nä, det beror ju på vad för ärenden jag har. Det enda ärende jag kan göra är i princip att gå in och hälsa på grannen. Det finns ju ingen affär av någon sort.” (man, inflyttad)

”Om man bara hade en liten affär med smör, bröd och ost och så men vi kan inte få fatt i någonting.” (kvinna, inflyttad)

”Just det du säger med samlingspunkt, när posten kom då på 30- 40-talen så tyckte man ju att det var alldeles extra. Det samlade ju alla bybor.” (man, tillbakaflyttad) ”Vi har ju bänkarna nere i hamnen där folk också samlades.” (kvinna, tillbakaflyttad)

”Men hamnen har ju utarmats, där är ju inga fiskare längre. Hamnen är ingenting heller, ur social synpunkt...” (man, inflyttad) ”Jag tänker på 40-talet när det var ett fyrtiotal konstnärer som satt ute och målade. Det var ju Stens huvud och hamnen som var glada motiven. Så visst har det blivit tyst i samhället på det sättet.” (man, tillbakaflyttad) ”Det är dött när det är vinter.” (kvinna, tillbakaflyttad)

Det beskrivs också vilken typ av kollektivtrafik som finns på orten och denna varierar mycket. Frustrationen över kollektivtrafikutbudet varierar väldigt mellan olika personer och detta hänger samman med vilka andra resmöjligheter man har. De som är beroende av kollektivtrafiken har mer synpunkter på hur den är upplagd än de som inte är beroende av

den. Men det finns också de som diskuterar kollektivtrafik utifrån en mer regionalpolitisk aspekt, t ex vilken betydelse det har för orten att den har god tillgång till kollektivtrafik, även om man inte själv använder den.

Alla ser väldigt positivt på sin boendeort. Det är både orten i sig och det boende man har som är den största anledningen till den positiva synen. Denna positiva syn gäller för alla, oavsett om man har bott på orten hela sitt liv, om man är inflyttad eller om man har flyttat tillbaka. De som talar mest euforiskt om orten tycks vara de inflyttade, de som inte har någon anknytning till orten sedan tidigare. De har genom ett aktivt val bestämt sig för att det är i denna och ingen annan ort de vill bo.

”Vi fastnade för det huset vi fick tag i. Här ska vi bo så vi och här bor vi. Helt underbart. Man kan inte tänka sig ett bättre ställe att bo på än just här” (man, inflyttad)

3.2 HUR RESER MAN I DAGSLÄGET?

För att kunna förstå hur intervjupersonerna tänker på och ser på sina framtida möjligheter att resa och att klara sig själva i det boende de har, är det viktigt att också veta hur de reser och vilka resmöjligheter de har i dagsläget.

Bil användare, kollektivtrafikanvändare och de som använder både och

När det gäller dagens sätt att resa kan man konstatera att det existerar tre grupperingar, de som alltid kör bil och aldrig åker kollektivtrafik, de som är beroende av kollektivtrafik och åker med denna samt de som åker kollektivtrafik som ett komplement till bilkörning. De som har kollektivtrafiken som ett komplement använder denna trafik då man tycker att det skulle vara trevligt att åka buss eller tåg, då man behöver ta sig till en plats dit man inte vill köra bil eller i de fall då man har dragit ner på sitt bilresande. Minskat bilresande kan bero både på att man vill köra mindre eller på att man inte klarar att köra så mycket längre. Minskat bilresande kan också bero på att make eller maka har minskat sitt bilkörande. Synen på resor och resmöjligheter varierar en del mellan de olika grupperna.

Bil användare

Det är flera av de intervjuade som bara kör bil eller som bara åker med make/maka och som aldrig åker kollektivtrafik och aldrig heller har provat att åka med den kollektivtrafik som finns där man bor. I vissa orter finns ingen kollektivtrafik alls och alla de som bor i sådana orter kör eller åker bara bil. När de bilburna pratar om sina möjligheter att resa så inleder flera med att säga att det inte är något problem, eftersom de kör bil. De kommer dit de behöver tack vare att de kan köra bil. De upplever inga begränsningar i resmöjligheterna. Bilen ger dem en frihet.

”Så fort jag har ett ärende som jag måste göra så måste jag ta bilen. Varje dag, nej så mycket blir det inte. Inte varje dag, man får ju planera det så man inte behöver köra varenda dag. I alla fall får man se till så man inte behöver åka mer än varannan dag, det är ju ett pris på bensinen och så också. Så det får planeras väl, men så länge jag kan köra så är det inga problem. Det är så jag gör alla mina ärenden. Jag har provat åka buss en gång, men det var ingen höjdare.” (man, stor ort)

”Jag tycker att det funkar bra. Men det är ju tack vare att man kan köra bil ännu. Det är en frihet.” (man, stor ort)

”Jag reser hur jag vill. Man är bortskämd.” (kvinna, stor ort)

”Det (*att kunna köra*) gör att livet har någon mening att man kan själv bestämma när man vill åka någonstans.” (man, stor ort)

”Det bästa med att ha bil är att man bestämmer själv. När man ska köra dit och när man skall köra hem” (man, liten ort)

Vissa har dock begränsat sitt bilkörande och kör bara till de närmsta orterna.. Detta kan upplevas som något begränsande, men fortfarande klarar man sina dagliga resor och det ser man som det viktigaste. Några personer säger att de har slutat göra långkörningar och det kan då innebära att köra norrut i Sverige eller ut i Europa. Det begränsade bilkörandet kan bero på ett eget val för att man känner sig osäker, att hälsan gör att det är svårt att köra bil eller att någon annan har tyckt att man bör minska sitt bilkörande.

”Ja, än så länge (*kör jag bil*), men jag tycker inte det är roligt. Jag tycker det är en fasa om man ska in till stan och man vet inte var man ska parkera...” (kvinna, stor ort)

”Jag kör bil, men jag försöker begränsa det. Vi kör inte varje dag till Simrishamn. Det gör vi inte. Det behövs inte.” (kvinna, liten ort)

”Vi kör väl inte heller så mycket. Det har minskat med åren. Men så länge det fungerar så här så är det nog bäst. Sen blir man beroende av någonting annat.” (man, stor ort)

”Jag har starr på det ögat (*pekar*) så jag kör mindre. Min fru är inte så glad för att köra, men hon är tvungen till det.” (man, stor ort)

”Ja, jag har ju bil men jag börjar bli lite för gammal egentligen. Jag är en god chaufför, jag har kört i hela mitt liv, men jag kan inte köra efter mörkrets inbrott. Det har jag lovat mina barn och jag har också lovat att Brösarp, Tomelilla och Simrishamn ska jag hålla mig inom, så jag ger mig inte ut på längre turer.” (kvinna, stor ort)

När problemen med bilen diskuteras uppehåller man sig kring frågor om bensinpriset, svårigheten att hitta parkeringsplatser och i något fall tempot och klimatet på vägarna.

Bland de som inte har dragit ner på sitt bilkörande handlar problemen inte om egna begränsningar som förare. Dessa personer ser sig som goda förare. En person tycker visserligen inte längre om att köra bil, men gör det i alla fall eftersom det är det enda sättet att kunna förflytta sig. Vissa personer tycker inte att det finns några rimliga alternativ till bilen oavsett om de bor där det finns kollektivtrafik eller de bor där det faktiskt inte finns någon kollektivtrafik. Flera av dem som kör bil tycker att detta är en förutsättning för att kunna bo där de bor. Det finns således inga tankar i dagsläget på att sluta köra bil helt bland de som kör bil.

”Vi har inte så bra förbindelser om man ska åka någonstans. Så länge man klarar sig själv är det inga problem. Men är det så att man av någon anledning inte får eller kan köra så sitter man i smeten.” (man, stor ort)

”Jag bor ute på landet. Vi har en kilometer till busshållplatsen så det är samma där, så länge vi har bilen och kan klara hemmakörningarna så går det bra, in till stan och shoppa och så där” (man, liten ort)

Kollektivtrafikanvändare

Ett fåtal av dem som deltog i intervjuerna har inte bil som ett alternativ, utan är helt beroende av någon form av kollektivtrafik. Det är framför allt den allmänna kollektivtrafiken man använder eftersom få är berättigade till färdtjänst.

De som åker kollektivtrafik har stor kännedom om de olika linjerna som trafikerar orten, tidtabellen och busshållplatserna. Några personer beskriver hur de lägger upp ett schema för sitt resande, dvs man tar samma bussturer varje dag man reser. Man har hittat möjligheter att göra de resor man känner sig i behov av att göra, samtidigt som man upplever en begränsning i sitt resande. Detta tycks dock vara något man förlikat sig med. Man är tacksam att man i alla fall kan göra de resor man faktiskt gör.

”Då åker jag 12.56 till Simrishamn och till Borrby ibland bara... Man får ju planera långt i förväg. Göra upp en tidtabell för sig själv.” (kvinna, stor ort)

”Jag åker tåg och buss. Här är väldigt bra förbindelser. Både buss och tåg går med jämna mellanrum. Vi skall inte klaga. Vi kommer till Lund med buss och vi kommer direkt med tåg till Malmö och Simrishamn.” (kvinna, stor ort)

Synpunkterna man har på kollektivtrafiken är främst att man inte kan resa överallt med bussen och att hållplatserna inte ligger där man önskar att de ska ligga. Till viss del önskas fler avgångar, men antalet avgångar är inte en så viktig fråga som vart man faktiskt kan åka med bussen eller tåget. Man anpassar sig till den tidtabell som finns, men framför ändå önskemål om att bussen skall gå oftare mitt på dagen och senare på kvällen, eftersom man annars blir utestängd från kvällsaktiviteter så som bio och kursverksamhet.

”Jag skulle vilja att man kunde ringa till busscentralen och säga att vi vill stiga upp på bussen den tiden och den platsen. Inte att man skall behöva gå 800 meter till närmaste busshållplats. Det klarar man inte av när man har passerat en viss ålder.” (kvinna, liten ort)

”Det är problem att gå på bio i Simrishamn. Man får mer eller mindre resa sig innan det är slut för att hinna (*med bussen*).” (kvinna, stor ort)

”Jag tycker det är tokigt att det är stopp mitt på dan för bussarna. Och att de går väldigt tidigt från Simrishamn. Jag gick på danskurs för ett tag sedan och då fick jag springa till bussen som gick strax över åtta. Det är sista bussen som går till XX (*ort i Simrishamns kommun*). Man kan inte gå på bio. Det går inte. De börjar klockan 7.” (kvinna, stor ort)

Att bara ha kollektivtrafiken som alternativ uppfattas som begränsande för vissa aktiviteter även om grannar kan hjälpa till att skjutsa. Någon upplever detta, att bli skjutsad av grannar, som något positivt, medan andra inte vill känna sig beroende av grannar och då låter man hellre bli att delta i vissa aktiviteter.

”Och så får man lita på grannar men just det här med att lita på grannar som har bil, det innebär att man kan inte fråga ’ska du följa med på bio?’, då förstår de att man vill åka då. Eller man har den känslan själv, att man utnyttjar dem bara.” (kvinna, stor ort)

”Jag har så långt till bussen så bara det gör att vi inte, det innebär att man behöver transport till bussen och då ska man fråga någon granne, vilket man kan göra.” (man, liten ort)

Få synpunkter handlar om tåget i sig, men anslutningarna mellan tåg och buss diskuteras flitigt bland dem som reser med tåg. Att man får vänta länge då man vill byta mellan tåg och buss är ett stort bekymmer, speciellt som vänthallen i Simrishamn ofta är stängd.

Några personer är berättigade att åka med färdtjänst och detta upplevs som ett bra alternativ för de som inte kan resa på något annat sätt, även om vissa brister också diskuteras. Framför allt framförs kritik över att man ibland får åka så långa sträckor pga samåkning med andra, men framför allt lovordar man färdtjänsten och är tacksam att kommunen erbjuder en sådan service.

De som åker både bil och kollektivtrafik

En grupp är fortfarande bilburen och gör de flesta kortare resorna med bil, men åker kollektivtrafik vid vissa tillfällen. Dessa tillfällen är framför allt om de skall längre bort och inte vill köra så långt. I något fall är det också så att man uppskattar att åka buss och väljer detta då det är lämpligt utifrån det ärenden man har. Kollektivtrafiken används i samband med läkarbesök, när man skall längre bort, då man inte vill köra bil i en större stad, vid

svårigheter att parkera, vid dåligt väder, när man lämnar bilen på verkstaden och om man skall på fest.

”När vi ska till Kristianstad så åker vi alltid buss numera för att slippa och hålla på och trassla med parkeringsplatser” (kvinna, stor ort)

”Ja, jag kör bil också. Men det har blivit så att, längre sträckor gillar jag inte att köra bil längre, och ska vi till Malmö så brukar vi köra bil till Simrishamn och tar tåget därifrån.” (man, stor ort)

För vissa är det så att bilkörningen har blivit så begränsad eller att maken eller makans bilkörning blivit så begränsad att man är mer eller mindre hänvisad till kollektivtrafiken. Detta upplevs i flera fall begränsande då man är van att kunna åka bil.

De som använder kollektivtrafiken som ett komplement har mer synpunkter på kollektivtrafikens brister än de som är helt hänvisade till kollektivtrafiken. De som bara använder buss och tåg ibland uttrycker mer problem med kollektivtrafiken gällande linjesträckningar, busshållplatslägen och priset för att resa. Priset för att resa diskuterades främst på den ort där det är dyrare att åka till den närmsta större orten än till de längre bort. De som använder kollektivtrafiken som ett komplement har mindre kunskap om den exakta tidtabellen och de begränsningar denna kan innebära. I stället talar man om att vara beroende av en tidtabell och vilka nackdelar detta innebär jämfört med att kunna köra bil, t ex blir det väntetid och spilltid och svårigheter att passa tider. Detta nämns knappt bland dem som är helt beroende av kollektivtrafiken. När det gäller linjesträckningen så är det framför allt att man inte kommer ända fram till sjukhuset med regionalbussen som kommenteras och diskuteras. Detta har man lite svårt att förstå och det upplevs mycket negativt. Den s k Snurringens fördelar diskuteras återkommande.

”Ja, jovisst att åka buss tycker jag är okej, men att vänta på bussen om den inte går förrän om en timme. Det är skönt att slippa.” (man, stor ort)

”Man är inte uppbunden av bussen, det fungerar inte, det är så mycket spilltid.” (man, stor ort)

”Man sätter sig inte riktigt in i tabellen när man har bilen och åker på den tiden som passar en själv. Sen får man rikta upp livet efter tidtabellen.” (man, stor ort)

Ett annat problem som tas upp är att bussen och tåget inte inväntar varandra, vilket gör att man får vänta väldigt länge ibland.

”Den (*bussen*) går några minuter innan tåget har kommit in. Och det är flera som jag har hört som har berättat att de möter bussen från Simrishamn som skulle ha anslutning till tåget, när de hämtar anhöriga vid tåget... Och då åker man in till Simrishamn och då får man sitta och vänta i en och halv timme innan tåget går till Malmö och i regel är det stängt (*i vänthallen*).” (man, stor ort)

Personerna som använder både bil och kollektivtrafik uttrycker en tacksamhet över att de fortfarande har bilen att ta till när det är svårt att använda kollektivtrafik, t ex när man skall handla tunga saker.

”Så länge man kan köra bil också så går det väldigt bra.” (man, liten ort)

Synen på dagens resmöjligheter – inga problem eller vissa begränsningar

En del personer ser inga problem alls med sina resor i dagsläget. Dessa är företrädesvis de som kör bil obegränsat, men också personer som kombinerar bilåkning med kollektivtrafik. De åker bil när det passar och kan samtidigt utnyttja kollektivtrafikens fördelar när dessa finns. Känslan kring att köra bil kan dock variera. Medan vissa vill fortsätta, finns det andra som kan tänka sig att minska på sitt bilkörande.

”Det är roligt och köra bil också.” (man, liten ort)

”Jag är tvärtom. Jag är så trött på att köra bil.” (kvinna, liten ort)

”När man har kört så mycket som vi har gjort då är det inte så viktigt längre.” (man, liten ort)

De som bara åker kollektivtrafik känner att de är begränsade till viss del, men har funnit sig i sin situation och tycker sig kunna göra en hel del av de resor de behöver göra. För dessa personer är det nog snarare resorna till fritidsaktiviteter, framför allt på kvällstid, som man har dragit in på och det är i dessa fall de uttrycker att de känner sig begränsade, t ex är det svårt att gå på bio eller att vara med på kursverksamhet.

Några av de som kör bil efterlyser alternativ till det redan nu. Det är personer som bor där det inte finns tillgång till någon kollektivtrafik, antingen i orten eller att man själv bor för långt ifrån en hållplats. Den kollektivtrafik man efterfrågar behöver inte vara så frekvent. Man är beredd att anpassa sig till de tider bussen går. Det anser man inte vara något problem.

”Ja , vi säger fortfarande att Snurringen... Det är helt ofattbart att de fortfarande pratar om att lägga ner Snurringen för att det inte är så mycket folk på den. Men om de utökar. Och jag tror vi har bett om detta förut, utökar till de andra byarna så blir det mera folk... till alla våra byar. Det är fullständigt orimligt att den skall läggas ner för att det inte finns folk när vi sitter här... Det behövs bara en gång i veckan.” (kvinna, liten ort)

”Jag vill ha en sån där buss som går uppe i Rörums strand en gång om dan och tar ut folk till bussen. Och då kan man planera om man ska till stan, då kan man åka med den, om en sån liten buss kör ut en runda där.” (man, liten ort)

Några personer har redan slutat köra bil eller kan inte längre åka bil för att make/maka har slutat köra bil. De vittnar om hur det ibland har känts svårt att klara sig utan bilen, men man har funnit nya sätt att resa. De har varit tvungna att börja åka med kollektivtrafik, oftast ordinarie kollektivtrafik men i något fall färdtjänst. Någon har också flyttat just för att det var mer eller mindre omöjligt att bo kvar där man bodde när man inte kunde köra bil längre.

”Jag skulle vilja säga att jag skulle vara väldigt intresserad av att ha bil, men jag kan inte köra bil, för jag har fått den här stroke. Hade jag kunnat köra så skulle jag kört... Bussturererna som går idag, de är botten. Färdtjänsten är jättebra. Tur att vi har färdtjänst för att hade vi inte det skulle vi absolut inte klara oss.” (man, liten ort)

”Jag saknar bilen mer än jag saknar huset. Man är lite låst i alla fall, men det går bra man vänjer sig.” (kvinna, stor ort)

”Jag har besvär med synen och jag kör inte bil längre. Möjligtvis till återvinningsstationen men annars så kör jag ingenting utan det är min fru som kör. Det är naturligtvis en nackdel ibland... cykeln är huvudtransportmedlet... När jag i 23 månader åkte till Simrishamn så passade det (*transporterna*) utmärkt. Var det sammanträde på kvällen så kom antingen min fru och hämtade mig eller så körde någon av ledamöterna mig. När sista bussen hade gått. *Annars fungerar bussen bra för dig?* Ja, till Simrishamn fungerar den bra och till Ystad är det lite besvärligare ibland. Men man får ju anpassa tiderna.” (man, stor ort)

När bilresandet minskar pga att man kör mindre själv eller att maken/makan har minskat sin bilkörning så känner man sig begränsad. Man är fortfarande glad över den bilkörning man kan göra och det gör att man klarar sina behov. Men man uttrycker en form av acceptans för att det är som det är och uttrycker snarare att det är bra att de fortfarande kan köra i den omfattning de kör.

”Där kommer man ju till det att när man bor på landsbygden så är man beroende av en bil. Och det närmar sig den dagen då man inte kan köra bil. Min fru har redan slutat köra bil och det gör mycket på sig att bara en kan köra.” (man, stor ort)

”Ja, här nere i Österlen kan man säga. Så långt sträcker sig min körförmåga sen nu när man blev gammal. Jag kan köra till Simrishamn och Borrby och Tomelilla kanske som längst. Och bara det är ju en frihet kan man säga.” (man, stor ort)

”Jag har bil ännu så länge men jag är gammal och snart kan jag inte köra” (kvinna, liten ort)

”Jag bor ute på landet. Vi har en kilometer till busshållplatsen så det är samma där, så länge vi har bilen och kan klara hemmakörningar så går det bra. In till stan och shoppar och så där.” (man, liten)

En anledning till att några personer inte känner sig så begränsad i sina resmöjligheter är att de tycker sig ha ett annat behov nu än tidigare, vilket innebär att man inte behöver göra så många resor. En person håller dock inte med om att behoven har minskat.

”Man förändras ju själv också och får andra behov. Det följer lite med tiden.” (kvinna, stor ort)

”Vi vill inte ha så aktivt liv längre, utan lugn och ro.” (kvinna, stor ort)

”Vårt behov av att resa avtar med åren.” (kvinna, stor ort)

”Det enda som drar är att hälsa på släkt och vänner.” (man, stor ort)

”Behoven minskar ju med åldern. De behoven man haft under livet, en del av dem försvinner efter hand som man blir äldre. Jag vet inte precis vilket exempel jag ska ta men det är ju faktiskt så att vissa saker gör man inte längre... Jag kör ju betydligt mindre bil nu än vad jag har gjort tidigare... Allting förändras ju efterhand som man blir äldre.” (man, liten ort)

”Man orkar inte så mycket. Är man 80 plussare så har man inte samma go.” (kvinna, stor ort)

”I och med det att man blir äldre har man inte de behoven. Man har den tanken, att det jag vill göra det finns inom samhället. Vi bor så bra så vi har gångavstånd till affären.” (kvinna, stor ort)

”Det stämmer inte, det är så mycket som händer som man vill se, men det är ju komplicerat.” (man, stor ort)

Några personer har möjlighet att åka färdtjänst och några personer har fått sjukresor då de har åkt till och från vårdcentral eller sjukhus. Man har en positiv syn på att samhället erbjuder denna typ av service och det motverkar begränsningar man annars hade haft i sitt resande. Det finns dock delar inom detta system som man inte tycker fungerar bra och det finns exempel på dåliga upplevelser när man åker färdtjänst. T ex handlar detta om att vid beställning behöva prata med personer som är svåra att förstå, eller att mycket av beställningssystemet är digitaliserat. De långa resvägarna som följer av den samåkning som nu sker upplever man påfrestande, speciellt om man kommer från sjukhuset. På en övergripande nivå är man dock mycket positiv och tacksam för servicen.

”Jag tycker att färdtjänsten har blivit bättre än den var från början. Jag blev försenad i Lund en gång när jag var inne på en undersökning där. Vi fick vänta i fyra timmar och ringa många gånger innan de kom.” (man, stor ort)

”Det värsta är att beställa. Tryck 1 och så skall man hänga med där kvickt. I sämsta fall så kommer man till en telefonissa i Estland. Det är inte lätt att förstå. Där är ett problem och det tar lite tid innan man lär sig det. De pratar ju bra svenska men de pratar risksvenska och det gör ju inte vi. Hon har svårt att förstå oss också... Blir man då stressad också.” (man, stor ort)

”... sen kommer man fram men det är ingen som svarar. Där kan man sitta i 10 minuter. Då lägger man på luren igen för man retar sig. Det är likadant var man än skall till härute ifrån så kommer man inte till personligt. Så skall man inte ha det som pensionär. Om man ser dåligt så ser man ju inte det man skall trycka.” (kvinna, stor ort)

”... det skulle gå på en timme hem i taxi, men det tog tre timmar att komma hem och jag var alldeles slut... jag bor längst bort så jag fick kliva av sist. Och så får det inte vara. Efter en sån här historia så är man ju så dålig om natten.” (man, stor ort)

Att kunna promenera och cykla kan vara ett sätt att minska de begränsningar man känner då det gäller att uträtta dagliga aktiviteter. Detta bygger dock på att det finns viss service inom gångavstånd, vilket det inte gör för alla personer. Flertalet uttrycker att de promenerar åtminstone kortare sträckor och det innebär att de som har viss service på sin ort kan uträtta en del ärenden på det sättet. Några personer promenerar dock inte alls. Många kommenterar också att det är svårt att bära hem tunga matkassar, så även om det är kort sträcka att gå till mataffären så kör de som har bil för att göra sina matinköp. Några personer cyklar, både som rekreation och för att transportera sig, men många cyklar inte alls, t ex pga. att de känner yrsel när de cyklar. Flera personer har slutat cykla sedan ett par år tillbaka.

Det förmedlas ingen total bild av att man känner sig vara utan transportmöjligheter i dagsläget. Vissa personer upplever dock begränsningar, men man tycks klara av att göra de vardagliga resorna man behöver göra på ett eller annat sätt.

”Jag har inga problem på det sättet och har inte funderat så mycket över det. Jag är privilegierad än så länge.” (man, stor ort)

”Så länge man har friska ben så går det bra.” (man, liten ort)

3.3 FUNDERAR MAN PÅ FRAMTIDEN?

En del har tankar på hur det kan bli framöver, medan andra inte funderar eller inte vill fundera. En del uttrycker att sådant vill man inte fundera på och sådant slår man helst ifrån sig. De som har haft fundering har kopplat detta mer till det boende man har och att man inte ska klara av huset (stort hus och trädgård) än att man inte ska klara av sina vardagsärenden (göra resor).

När det gäller boendet tycks man ha en mer klar bild av hur man vill ha det framöver. Antingen vill man stanna oberoende av allt annat eller så kan man tänka sig att flytta. När det gäller transportmöjligheter framöver har man mer en undrande inställning till hur det kan bli. Man har ingen tydlig bild av hur man vill ha det, utan konstatera i flera fall att det helt enkelt får lösa sig.

Funderingar på framtida boende och transporter

Bo kvar eller flytta?

Många uttrycker en vilja att bo kvar där de bor. För många är detta mycket viktigt och det finns inga alternativ i deras tankevärld. En del säger att funderingar på det framtida boendet kan komma på tal men det är inget man sedan pratar eller funderar vidare på. Andra säger att de kan tänka sig att flytta. Det är inte så viktigt att bo kvar just i huset eller ens på orten när det inte längre fungerar. Några av dessa personer har haft konkreta planer på hur de ska gå till väga, medan andra bara förmedlar att den dagen det inte fungerar så är de inte främmande för att byta bostad och bostadsort. Både bland dem som flyttat in till orten och bland dem som är födda i orten finns det personer som absolut vill bo kvar respektive som kan tänka sig att flytta.

”Min cirkel är sluten och nu får de bära ut mig.” (man, stor ort, tillbakaflyttad)

”Jag vill inte flytta någonstans mer. Det kändes som man kom hem när vi flyttade hit.”
(man, stor ort, inflyttad)

”Vi kommer att stanna i XX (*ort i Simrishamns kommun*). Det finns liksom inget alternativ.” (man, stor ort, inflyttad)

”Jag vill inte flytta överhuvudtaget. Det kommer jag inte att göra. Ja, vad gör jag om jag inte kan köra och det inte finns några kommunikationer? Det vet jag inte, hur jag skall klara mig. Det måste på något sätt lösa sig så att jag får tag i mat. *Det är inget du riktigt tänker på nu?* Nej, jag går inte och tänker på det varje dag. Men det kommer ju en dag, den tiden kommer ju det vet man ju. Tiden stoppar ju inte. *Men bo kvar är väldigt viktigt för dig?* Ja, absolut. *Du kommer snarare att dra ner på dina resor för att göra inköp och träffa vänner och bekanta...* Nej, jag vet faktiskt inte. Vi får se.” (kvinna, liten ort, inflyttad)

”Nej, ingen oro, men visst tänker man på det. Vi funderar på att man snart får flytta till byn. Många flyttar ju till Tomelilla och Simrishamn. Jag känner inte alls för att komma till stan utan det får bli XX (orten man redan bor i men mer centralt).” (man, utanför stor ort, infödd)

”Nej, jag har inte oroat mig. Dels har jag ett lantbruk och den dagen jag inte kan köra bil tror jag inte jag kan klara av att sköta det runt omkring. Så framtiden får väl bli en liten lägenhet inne i Simrishamn eller något sådant. Det är väl vettigast skulle jag tro.” (man, liten ort, infödd)

”Ja, så länge man kan klara det någorlunda. Jag skulle inte vilja sitta kvar när man inte orkar med det och huset nästan trillar. Har man ett hus så är där alltid att måla och greja och hålla i ordning. Det ser bedrövligt ut om man sitter kvar så länge att... Så det får jag hoppas att man har så mycket vett i skallen att så man ger sig av innan... Ja, den dagen man inte orkar med det. Man måste ju erkänna. Det dumaste en människa kan göra är att inte erkänna att man blir gammal och äldre och äldre. Men så länge man klarar det så.” (man, liten ort, infödd)

”Ja, jag kan bara säga för egen del, så är vi ju inställda på att flytta ifrån XX (*ort i Simrishamns kommun*). De beror inte bara på resorna utan på att vi har ett på tok för stort hus och ännu större trädgård som inte passar 80 plussare och då vill vi helst flytta till Simrishamn för där finns ju bättre förbindelser åt alla håll.” (kvinna, stor ort, inflyttad)

De som redan har flyttat

Några har redan tagit ett beslut att flytta från ett hus till en lägenhet mer centralt i orten. Anledningen till att de flyttade är att slippa ett hus som inte är lämpligt för en äldre människa som de uttryckte sig, antingen för att det är för stort eller för mycket trappor. En stor trädgård är också en anledning att lämna huset. I några fall nämns att man inte längre kan eller vill köra bil och att man därför behöver komma närmare service och kommunikationer. En försämrad hälsa är en annan anledning till att man beslutar att man skall lämna det boende man har, i andra fall vill man bara vara förberedd eller slippa ifrån allt arbetet som det innebär med hus och trädgård. De som redan har gjort en sådan här flytt ser framför sig att de kan stanna resten av sitt liv eller åtminstone länge till i sitt nya boende. De har redan agerat.

”...vi flyttade för att jag blev dålig. Jag kunde inte sköta en trädgård.” (man, stor ort, inflyttad)

”Vi hade ju för stort där vi bodde. För stort hus och för stor trädgård. Det tar ju kål på en och då går det inte längre och man får sälja.” (kvinna, stor ort, infödd)

”Och på att jag har problem med min syn så och inte kan köra bil mer så var jag totalt handikappad där. Inte tillstymmelse till några förbindelser. Det var därför som jag flyttade till byn.” (kvinna, stor ort, inflyttad)

Hur blir det när man inte kan köra bil?

När det gäller transporter framöver så är det många som undrar hur det skall gå den dagen de inte längre kan köra bil. En del uttrycker en viss oro för hur det ska gå då, men det är ingen stark oro utan någonting som dyker upp spontant när frågan diskuteras. Några av de som kör bil tycker att detta är en förutsättning för att kunna bo där de bor, men en del relaterar inte detta till sig själva och den dagen de inte kan köra bil längre. En del förmedlar en insikt om att de inte kommer att kunna köra bil för alltid, medan andra slår det ifrån sig ganska kvickt och lägger till att det får lösa sig, det löser sig alltid på något sätt. Vad detta innebär är ofta inte så genomtänkt, men att bli skjutsad av andra såsom barn och grannar och att åka färdtjänst dyker upp som lösningar. För många av de som kör bil är det dock en främmande tanke att de inte ska köra bil en dag.

”Så länge man kan köra bil så fungerar det alldeles utmärkt, men sen blir det svårt att bo här.” (kvinna, stor ort, inflyttad)

”Utan bilen, jag skulle inte komma någonstans. För jag skulle aldrig kunna gå upp för den här backen. Den är väldigt besvärlig. Utan då blir det att jag får stanna hemma, eller försöka få en taxi. Men det är svårt.” (man, stor ort, inflyttad)

”Vi får lösa problemen när de kommer. Än så länge kör jag ju bil och min man också men jag är för det mesta chaufför. Men den dagen kommer när vi inte kan det längre.” (kvinna, stor ort, inflyttad)

”Men det är, blir svårt, att bli av med bilen. Jag har väldigt svårt att tänka mig det. Jag försöker gå och handla det dagliga, men man behöver kunna köra också. Än så länge rullar bilen och jag med den.” (kvinna, stor ort, inflyttad)

”Men så länge det fungerar så här (*att köra bil*) så är det nog bäst. Sen blir man beroende av något annat.” (man, stor ort, infödd)

”Ja, jag har ju också bil fortfarande, men det vet man ju inte hur länge. Det vet man inte, jag är gammal... Men jag har ju nära till bussen. Den bussen som går mellan Simrishamn och Lund... Den passar mig bra. Så långt har man ju inte... man tror ju att man skall kunna allting alltid.” (kvinna, liten ort, infödd)

”Ja, man får väl ta färdtjänst om man behöver det om barn och barnbarn inte har möjlighet att ställa upp. Den möjligheten finns ju med både färdtjänst och sjukresor. Det löser sig. Det för lösa sig.” (kvinna, stor ort, infödd)

Bland dem som redan har slutat köra bil eller åka bil så har man anpassat sig och hittat lösningar som fungerar, men samtidigt har man fått ändra en del på sina resvanor. De som har slutat köra har själv tagit beslutet, även om andra har haft synpunkter, och då har det inte upplevts så farligt, även om det kändes trist i början.

”Jag valde det själv, jag var inte tvingad, men det är jag idag, det tror jag... Så jag ställde in mig på det (*att inte köra bil*). Det var frivilligt. Men ibland tycker man, att det är f-n.” (man, stor ort, infödd)

”Sen var det bilen, men det är bara att acceptera. *Hur kändes det när du bestämde dig för att göra av med bilen?* Det var lite så där de första månaderna i alla fall men det har gått bra. *Var det en viss typ av resor som du slutade göra då?* Ja, det var många små resor som jag kunde göra. Jag kunde köra runt på kyrkogårdar. Det kan man inte göra med buss. De stannar ju inte där. Och hälsa på folk som bor utanför byarna. *Så det var extraresorna?* Ja, det var extraresorna. Jag har barn i XX (*ort i Skåne*), så kunde man köra dit. Där är det lite svårare att resa. *Alla resor med inköp, de kan du sköta?* De kan jag sköta ändå. Det mesta finns ju i XX (*ort i Simrishamns kommun*).” (kvinna, stor ort, inflyttad)

”Jag såg på det som väldigt besvärligt att inte ha sin bil i närheten... Det är nöjesresorna som man inte kan... Man gör det nödvändigaste, handla och doktorn.” (man, liten ort, inflyttad)

Hur ska man klara sig längre fram?

Färdtjänst kommer upp som ett alternativ transportsätt längre fram. Det är dock stor okunskap kring färdtjänsten. Många känner till dess existens, men man har ingen aning om vilka regler som gäller för att få färdtjänst. Många tror att man måste vara rätt så sjuk för att få färdtjänst. Ingen uttryckte någon intension att ta reda på mer i dagsläget. Någon tycker till och med att detta är rätt dumt, eftersom reglerna ändras så ofta. Medan några ser färdtjänsten som ett självklart alternativ längre fram och det enda sättet att kunna bo kvar där man bor, så är det andra som uttrycker att de helst inte ens vill tänka på färdtjänsten. Man vill klara sig på egen hand. Överlag tycks man ha stor tilltro till färdtjänsten och se den som den räddande länken. De som känner någon person som åker färdtjänst tycks vara mer positiva till färdtjänst än andra.

”Då finns här väl färdtjänst. Jag vet inte hur villkoren är. De kommer väl och hämtar en? Man får lära sig.” (kvinna, stor ort, infödd)

”Kommunala färdtjänsten har jag ingen erfarenhet av, för jag har aldrig sökt den och jag vet inte hur den fungerar. Det är väl behovsprövat?” (man, stor ort, infödd)

”Jag vet inte riktigt heller vilka kriterier som får använda sig av den. Man ska väl nästan vara handikappad eller så.” (man, liten ort, tillbakaflyttad)

”Framför allt får kommunen inte snåla med färdtjänsten. För den är viktig.” (man, liten ort, infödd)

”Jag bävar för när man ska anmäla sig till färdtjänst. Hur sjuk ska man va? Hur sjuk ska man vara då, det vet man inte.” (kvinna, stor ort, infödd)

”Sen kan man åka bussen in till stan när man vill. Man kan gå och titta på olika saker. Det tycker jag är viktigt att man har den friheten även om man inte har bil, så att man kan slippa färdtjänst så länge som möjligt...” (kvinna, liten ort, inflyttad)

En del diskussioner förs också om hur en bättre kollektivtrafik skulle göra det enklare framöver, framför allt för de som bor på de minsta orterna. Mer trafik liknande den så kallade Snurringen efterfrågas och flera tror att en sådan kollektivtrafik skulle hjälpa dem mycket. En idé kommer upp om att s.k. permobiler kanske kan innebära en transportmöjlighet i framtiden med anledning av att man nu bygger nya cykelvägar i kommunen.

”Jag vill ha en sån där buss uppe i Rörums strand en gång om dan och tar ut folk till bussen.” (man, liten ort, tillbakaflyttad)

Det talas också om annan service som kan underlätta för de äldre att bo kvar. Det handlar bl a om att kunna få maten hemkörd från affären och att man kan få hjälp med vissa praktiska uppgifter i hemmet så som man kan få på några orter via sk Fixar-Malte. Hemtjänsten diskuteras också en del och vilken hjälp man kan få från den som gör det lättare att bo kvar. Samtidigt som en del ser fördelar med att mer service kommer hem till en, så är det flera som uttrycker en önskan om att kunna komma ut och se andra människor och uppleva saker.

”Jag föredrar ju att åka in och handla. Att man gör det själv” (kvinna, liten ort, inflyttad)

”Man förlorar den sociala biten om man inte kan gå i en affär.” (man, liten ort, infödd)

Äldreboende som finns på den ort där man bor kommer också upp som ett framtida alternativ för att slippa lämna orten. Detta anser man dock ligga betydligt längre fram i tiden. Även om inte ett äldreboende tilltalar någon i dagsläget så uttrycker några en slags

trygghetskänsla kring detta. Det innebär att man inte måste lämna sin ort och att man slipper flytta in till storstaden, som en del uttrycker det.

”Det är en stor tillgång att ha äldreboende. Det är ett enormt fint äldreboende.” (man, stor ort, infödd)

Är man orolig för framtiden?

Någon större oro för framtiden vad gäller transporter förmedlar man inte. Man tycks vara ganska bestämd på att det kommer att ordna sig. Bland de som bor i orter med service och kollektivtrafik finns det flera som menar att de har det bra där de bor, service och kollektivtrafik och vänner som kan köra. Bland de som bor i de minsta orterna finns det också personer som inte oroar sig. Där konstaterar man att det får gå på något sätt. Andra känner dock en viss oro för hur de ska kunna klara sig och bo kvar.

När det gäller transporter så är man mest orolig för hur man ska kunna få hem tunga matkassar och hur man ska klara av att ta sig till sjukvården. Resor till sjukvård innebär ofta lite längre resor. Andra resor räknar man med att man inte behöver göra eller kanske inte vill göra. Några personer tycker dock att det är viktigt att man kan fortsätta besöka släkt och vänner. En del personer tycker inte att man kan gå och oro sig för man vet ju ändå inte hur gammal man blir eller om man får ha hälsan med sig. Allting framöver beror på hälsan, uttrycker några.

”Så bekymrade kan man inte säga att vi är. Här är mycket bra förbindelser.” (kvinna, storort, inflyttad)

”Det värsta är väl att om man skulle behöva resa sen... Hur skall det gå till om man knappt kan gå? Jag oroar mig inte för det men visst förstår jag att den dagen kommer, inte tal om det.” (kvinna, stor ort, infödd)

”Vi stortrivs med själva boendet och alltihop. Det enda vi bekymrar oss om, det är ju inte ännu ett bekymmer eftersom vi kör bil båda, det är ju hur det ska gå till när vi inte kan köra bil. Vi har tre kilometer till busshållplatsen” (man, liten ort, tillbakaflyttad)

”Man funderar ju på hur det skall bli framöver. Vi hade ju en jättefin ICA, men den tog slut och det var många som handlade där.” (kvinna, liten ort, inflyttad)

”*Hur viktigt är det för dig att du kan gå och handla själv och att göra dina ärenden?* Jo, det är ju ganska bra att kunna. Men det kan man ju inte om man inte har bil. Man vet ju inte. Jag lever för dagen.” (man, liten ort, infödd)

”Det går ju inte att planera för att man ska bli dålig.” (man, liten ort, infödd)

Ageraren, Planeraren och Låt-gåaren

Intervjupersonerna kan delas in i tre grupper utifrån hur de resonerar kring sina framtida transporter och möjligheter att bo kvar där de bor. Se skulle kunna benämnas ageraren, planeraren och låt-gåaren. De tänker och ser på framtiden på olika sätt. Dessa tre typer av personer finns både i de små orterna och i de andra orterna och de finns också bland dem som är infödda, tillbakaflyttade och nyinflyttade.

Ageraren

Ageraren har redan i detta skede förberett sig genom att flytta t ex dit där det finns bättre kommunikationer eller där det finns mer service på nära håll. Dessa hittas i större utsträckning i orter med mer service och där det också finns mer alternativa boende än det egna ägda huset, så som i Borrby, Gärsnäs och Kivik. Det finns olika orsaker till varför man har tagit beslutet om att flytta, men man flyttar för att man ska få ett enklare vardagsliv, att det ska bli mer praktiskt. Bland ageraren finns också sådana som är på gång att flytta, där allting är bestämt och förberett. De som ingår i denna grupp tycker att det är viktigt att man själv tar beslutet om att förändra något och att man gör det i tid, i stället för att någon ska komma och säga till en att det är dags.

”Vi har tagit beslutet... vill flytta själva. Vi vill inte att barnen ska komma och säga, nä, nu går det inte längre. Men det är ett svårt beslut att ta och man drar ju på det längre och längre... Vi kommer att flytta tillbaks till Lund nu, pga kommunikationerna”
(kvinna, stor ort, inflyttad)

Planeraren

Planeraren har börjat tänka på hur det ska bli sedan. För vissa handlar det mer om en insikt i att saker och ting kommer att förändras medan det för andra handlar om ett mer aktivt planerande, t ex att ta reda på vart man kan flytta och fundera på vart man vill flytta. Det kan också handla om mer konkreta tankar kring hur man ska klara sina transporter längre fram. Även bland dessa uttrycks en vilja att ta besluten själv och inte invänta att andra, t ex barnen, ska komma och tycka att det är dags till förändring.

”Först och främst hade jag tänkt flytta till Gärsnäs och få en liten lägenhet där. Jag hade fått en också men sen diskuterade vi gemensamt och då tyckte alla att jag kunde bo där jag bodde, jag har ett hus här borta, och då blev det så att jag bor där jag bor.”
(kvinna, liten ort, infödd)

”Bodde förut vid havet, flyttade ifrån en och ett halvplans hus till enplans hus. Skälet, att man blir äldre.” (man, stor ort, inflyttad)

”Man ska flytta innan det blir för sent” (kvinna, stor ort, inflyttad)

”Jag åker ju bil som jag sa och jag fruktar ju för den dan som jag inte kan åka bil, för det är ju det man får planera för så att säga.” (man, stor ort, inflyttad)

”Lite grann har jag väl tänkt att man blir ganska så isolerad. Då är det ju nödvändigt att det går bussar. Annars får man väl flytta. Det vill jag ju absolut inte som jag känner nu.” (kvinna, liten ort, inflyttad)

Låt-gåaren

Låt-gåaren funderar inte på hur framtiden ska fungera för dem överhuvudtaget och då frågor om framtiden diskuteras är man benägen att svara att det ordnar sig eller det får lösa sig. Dessa personer lämnar mycket av ansvaret åt samhället. Man oroas inte och man vet ändå inte vad livet kommer att innebära och därför funderar man inte så mycket. Man slår ifrån sig tankar kring hur det kan bli sen och säger att sådant vill man helst inte tänka på. Dessa personer har i stor utsträckning kvar bilen som sitt huvudsakliga färdmedel och ser inga direkta begränsningar i resmöjligheter i dagsläget.

”Det är inte förrän det sker en akut händelse som man ställer om.” (man, stor ort, inflyttad)

”Men som vi sagt tidigare, när man känner sig relativt frisk så skjuter man bort tankarna.” (man, liten ort, tillbakaflyttad)

”Jag vill väl inte tänka på det utan det är hälsoläget som får styra det. Blir man så att man inte kan, då får man ställa om sig då.” (man, liten ort, infödd)

”Nä, det har jag inte (*funderat på hur det kan bli lite längre fram*). Man vet inte hur gammal man blir. Ännu fungerar det.” (man, stor ort, infödd)

”Det går att lösa den dagen man är tvungen. *Och fram till dess så funderar du inte så mycket på det?* Nej, jag gör inte det. Utan då tar man det som det kommer.” (man, liten ort, infödd)

”Alltså det är väl det som är det största felet, att man funderar alldeles för lite på det. Man har väl egentligen inte planerat. Jag räknar med att bilen skall hålla i några år till... Det blir nog svårt att lösa när det kommer dit att man inte kan gå ut och sätta sig i bilen.” (man, stor ort, inflyttad)

”*Men du har inte tänkt på några alternativ som det är nu eller pratar ni om det hemma någon gång att det kan bli förändringar?* Nej, det gör vi faktiskt inte. Vi kanske kommer in på det någon gång när jag skall iväg någonstans. Jag kör dig säger min fru men man tänker ju genast att om inte någon av oss kör då får man ordna det på annat sätt, färdtjänst kanske.” (man, stor ort, infödd)

4. Slutsatser

En mängd intressant och värdefull information kom fram i de fokusgruppsintervjuer som hölls. Stämningen var trevlig och gemytlig vid alla intervjuer. Det var ett bra diskussionsklimat och alla tyckte ha en trevlig stund. Men vad har vi då lärt oss av dessa intervjuer och hur kan vi dra nytta av denna kunskap?

Vad har vi lärt oss?

De äldre personer som deltagit i fokusgruppsintervjuerna visar alla på en stor nöjdhet med sin boendesituation. Nöjdheten med resmöjligheterna är mer blandad, men de som fortfarande kör bil obegränsat och de som i kombination med detta kan åka kollektivtrafik utan problem är nöjda med sina resmöjligheter, medan de som dragit ner på sina bilresor ser vissa begränsningar, speciellt de som bor där kollektivtrafiken är dålig. Även de som bara åker kollektivtrafik känner sig till viss del begränsade. På olika sätt har man dock ändå lyckats få ihop vardagen så att den fungerar och man kan genomföra de resor man behöver göra. Man kan dela in personerna i tre grupper utifrån deras resvanor, de som bara åker bil, de som bara åker kollektivtrafik och de som både åker bil och kollektivt.

Några personer talar om att behoven att resa avtar, men detta innebär inte att man inte vill resa. Bland de som har begränsade möjligheter att resa i dagsläget, är det framför allt de nödvändiga resorna dvs. inköpsresor och resor till vård och sjukvård, som man numera gör. Man får koncentrera sig på resor till dessa aktiviteter, medan man får avstå från en del av de andra aktiviteterna, pga. att man inte kan resa dit. Transportsystemet är bättre utformat för att de nödvändiga resorna ska kunna göras än för andra resor som t ex att åka till kvällsaktiviteter, besöka familj och vänner och åka till kyrkogården. Samtidigt uttrycker några en stor vilja att kunna göra den här typen av resor också.

Diskussionerna visar att det är stor skillnad om man funderar på sina resmöjligheter överhuvudtaget och om man funderar på sina resmöjligheter i relation till om man kan bo kvar där man bor eller inte. De som funderar kring om de kan bo kvar eller inte gör detta antingen utifrån själva huset, att det är för stort, har trappor eller att trädgården är för stor, eller utifrån att det kan bli svårt med de resor man behöver göra och att det inte finns någon service inom gångavstånd. Andra har inte alls funderat på hur det kan bli framåt i tiden. Man säger till och med att man skjuter frågan ifrån sig och att man inte ens vill tänka på det.

Man kan utifrån hur personerna funderar eller inte funderar på framtiden, dela in personerna i tre grupper, de som agerar, de som planerar och de s.k. låt-gåarna, dvs. de som inte överhuvud-taget tänker utan tar en dag i sänder. I alla dessa grupper finns de som bara kör bil, bara åker kollektivtrafik och de som åker både och. Många av dem som bara kör bil återfinns i gruppen låt-gåare.

De strategier man kan ha inför framtiden är tydligast bland agerarna, eftersom de redan har agerat. De har flyttat på sig till platser där det är närmre till service och där det finns bättre kommunikationsmöjligheter. För övrigt finns det inte så tydliga strategier. När det gäller framtida transporter ställer många dock ett stort hopp till färdtjänsten. Trots dess brister är färdtjänsten den räddande länken i många av dessa personers funderingar kring framtiden.

Det är ingen större oro kring framtiden som förmedlas, inte från någon av grupperna, agerarna, planerarna eller låt-gåarna. Agerarna har ju redan agerat för att avhjälpa en del av osäkerheten kring framtiden, planerarna tänker på hur det kan bli i framtiden så att de inte behöver oroa sig och låt-gåarna skjuter oron ifrån sig. De som trots allt uttrycker en vis oro i förhållande till andra är några av de som bara kör bil och tillhör gruppen planerare.

En del personer kan tänka sig att lämna sin bostad och bostadsort längre fram, medan andra vill bo kvar till vilket pris som helst. Dessa båda synsätt finns oavsett om man har bott på orten i hela sitt liv, om man är tillbaka flyttad till orten eller om man är nyinflyttad.

Slutsatsen är att äldre personer är olika också i detta sammanhang, de har olika förhållande till sin bostadsort, de reser på olika sätt och de har olika sätt att förhålla sig till framtiden och hur de då ska klara ut sina resor och sina vardagsaktiviteter.

Vilken nytta kan vi dra av lärdomen?

Eftersom äldre personer har olika behov och olika önskemål är det viktigt att samhället också tänker på differentierade lösningar både avseende boende och transporter. En lösning passar inte alla. Å andra sidan är det i ett samhällsekonomiskt perspektiv viktigt att finna de mest effektiva lösningarna. Vad denna effektivitet innebär kan dock diskuteras. Kostnader för kommunen? Livskvalitet för de äldre?

Det som har framkommit i dessa intervjuer är att kollektivtrafiken begränsar. Regionaltrafik trafikerar de flesta orter men linjesträckningen är inte anpassad för äldre personers behov, vilket innebär att det ofta blir långa gångavstånd. Detta gäller t ex linjesträckningen i Simrishamn där många tycker det är besvärligt att bussen inte går ända fram till sjukhuset. Det efterlyses också trafikformer som den s.k. Snurringen ute i de mindre byarna, antingen som tar en ända in till en större ort eller ut till den befintliga busshållplatsen. När det gäller tidtabellen är den befintliga kollektivtrafiken begränsande i form av att man inte kan delta i kvällsaktiviteter på annan ort samt att man upplever det besvärligt med timmes långa väntetider vid byten, framför allt mellan tåg och buss. Kollektivtrafiken bör planeras så det finns utrymme att göra andra aktiviteter än de nödvändiga, så som inköp och sjukhusbesök.

Kunskapen kring hur färdtjänsten fungerar och vem som är berättigad till färdtjänst är väldigt begränsad. Mer kunskap kan hjälpa de äldre att planera för sin framtid. Några

kanske redan är berättigade till färdtjänst och skulle med hjälp av den kunna vara delaktiga i fler aktiviteter.

Genom att erbjuda mer anpassade resalternativ skulle man få ett större underlag till trafiken och även de som nu kör bil skulle kanske vara mer intresserade av att åka. Det skulle i så fall kunna innebära en inskolningsperiod till kollektivtrafiken för de äldre som fortfarande kör bil. Det var ganska tydligt att de som åkte buss och tåg var väldigt insatta i linjesträckningar och tidtabell, medan de övriga inte visste mycket alls. Riktad information, skulle kanske bara det, göra att resmöjligheterna för en del äldre skulle bli tydligare.

Eftersom bilen är ett så viktigt transportmedel för många av dem som bor ute i de mindre orterna, är det viktigt att man så långt det är möjligt underlättar för de äldre att kunna använda bilen. Många kör bara i sitt närområde och det är viktigt att de kan fortsätta göra det.

När det gäller annan service är det viktigt att det erbjuds olika alternativ. Olika typer av service man kunde få i hemmet diskuterades och var något man trodde kunde underlätta om man ville stanna i sin bostad. Servicen kunde innebära sådant som möjlighet att köpa mat hemifrån, hemkörning av mat som inhandlats och utökad hjälp med hus och trädgård. Uppsökande sjukvård nämndes också. Samtidigt var det många som poängterade att det var viktigt att komma ut och vara delaktig i olika aktiviteter och att träffa människor. Servicen i hemmet skulle inte ersätta resorna, utan snarare möjliggöra att man kunde vara delaktig i andra aktiviteter i stället.

Att ha tillgång till en mataffär på gångavstånd upplevdes som en stor trygghet. Likaså upplevdes det som en trygghet att det finns ett äldreboende på orten, eftersom detta innebar att man trodde man kunde stanna på orten även om man behövde lämna sitt hus. Detta går ju inte att genomföra på alla små orter, men genom att förstå äldres personers livssituation och funderingar kring detta, kanske nya smarta lösningar kan utvecklas.

5. Källförteckning

5.1 LITTERATUR

Hakamies-Blomqvist, L., Sirén, A., Davidse, R. (2004) *Older drivers – a review*, VTI Rapport 497A, VTI, Linköping

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009), *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Studentlitteratur, Lund

Levin, L. (red.) (2007) *Äldre i transportsystemet – Mobilitet, design och träningsproblematik*, VTI Rapport 593, VTI, Linköping

Levin, L., Dukic, T., Henriksson, P., Mårdh, S., Sagberg, F. (2009) *Older car drivers in Norway and Sweden – Studies of accident involvement, visual search behavior, attention and hazard perception*, VTI Rapport 656A, VTI, Linköping

RES (2007) SIKA Statistik 2007:19, *Den nationella resvaneundersökningen*

Paez, A., Scott, D., Potoglou, D, Kanaroglou, P, Newbold, K.B. (2009) *Elderly Mobility: Demographic and Spataial Analysis of Trip Making in the Hamilton SMA, Canada*, Urban Studies, 44(1), 123-146

Simrishamn Kommunfakta 2009,
<http://www.simrishamn.se/upload/Kommunledning/Kommuninfo/Statistik/1291%20Simrishamn%20FAKTA.pdf>

SIZE (2006) *Life Quality of Senior Citizens in Relation to Mobility Conditions*, Final report, Deliverable D18, FACTUM, EU FP5

SOU (2002) *Riv ålderstrappan! Livslopp i förändring*, SOU 2002:29, Slutbetänkande från SENIOR 2005, Fritzes, Stockholm

SOU (2003) *Äldrepolitik för framtiden - 100 steg till trygghet och utveckling med en åldrande befolkning*, SOU 2003:91, Fritzes, Stockholm

Ståhl, A., (1986) *Att vara äldre i trafiken. Hur äldres färdmedelstillgång och problem i trafikmiljön inverkar på deras möjligheter att delta i samhället*, Doktorsavhandling. Inst. för Trafikteknik, Lunds Universitet, Lund

Ståhl, A., (1997) *Äldres och funktionshindrades behov i kollektivtrafiken – probleminventering och nulägesbeskrivning*, Bulletin 148, Inst. för Trafikteknik, Lunds Universitet, Lund

Svensson, H (2003) *The Public Transport Preferences of Elderly People – a study related to individual capacity and environmental stress in service route traffic and other systems*, Bulletin 215, Inst. för Teknik och Samhälle, Lunds Universitet, Lund

Tacken, M. (2004) Trip making behaviour in time and space, In Mollenkopf H., Marcellini F., Ruoppila I., Tacken, M. (eds), *Ageing and outdoor mobility: a European study*, IOS press, Amsterdam

Wretstrand, A., Svensson, H., Fristedt, S., Falkmer, T. (2009) *Older people and local public transit: Mobility effects of accessibility improvements in Sweden*, Journal of Transport and Land Use 1(4), 49-65

5.2 BILDER

Kapitel 1:

Jutta Jönsson, "Badhytter i vintersol"

Kapitel 2:

Brita Martinsson, "Brantevikstrakten"

Kapitel 3:

Brita Martinsson, "Korg med röda äpplen"

Kapitel 4:

Ivar Svensson, "Höstplöjning"

Kapitel 5:

Ivar Svensson, "Vinter på Stora Norregatan"

Institutionen för Teknik och samhälle

Lunds universitet

Box 118

221 00 Lund

Telefon: 046-222 91 25

E-post: tft@lth.se

Webb: www.tft.lth.se

LUNDS UNIVERSITET